

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΕΙΟ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

**ΔΙΑΧΥΣΗ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΩΝ ΓΝΩΣΕΩΝ
ΣΤΟ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟ ΠΕΔΙΟ ΤΩΝ ΔΙΑΤΑΡΑΧΩΝ ΤΗΣ
ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΚΩΦΩΣΗΣ:**

**ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΕΣ
ΓΛΩΣΣΙΚΕΣ ΔΙΑΤΑΡΑΧΕΣ I**

ΣΤΑΥΡΟΥΛΑ ΣΤΑΥΡΑΚΑΚΗ, ΚΑΘΗΓΗΤΡΙΑ
ΤΜΗΜΑ ΙΤΑΛΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ ΚΑΙ ΦΙΛΟΛΟΓΙΑΣ, ΑΠΘ

**ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΗ
ΓΛΩΣΣΙΚΗ
ΔΙΑΤΑΡΑΧΗ**

**ΖΗΤΗΜΑΤΑ ΟΡΙΟΘΕΤΗΣΗΣ ΚΑΙ
ΟΡΟΛΟΓΙΑΣ**

ΠΑΙΔΙΑ ΜΕ ΔΥΣΚΟΛΙΕΣ ΕΚΜΑΘΗΣΗΣ ΤΗΣ ΜΗΤΡΙΚΗΣ ΤΟΥΣ ΓΛΩΣΣΑΣ

- **Ελλείμματα στην κατάκτηση της μητρικής γλώσσας κατά την προσχολική ηλικία, για τα οποία δεν υπάρχει εμφανής αιτιολογία (όπως νοητική καθυστέρηση, αισθητηριακή, εγκεφαλική ή νευρολογική βλάβη)**

Paul, 2020, Leonard, 2014

<https://dldandme.org/>

ΕΛΛΕΙΜΜΑΤΑ ΕΙΔΙΚΑ ΣΤΗ ΓΛΩΣΣΑ;

- Προεξάρχοντα γλωσσικά ελλείμματα στην κατάκτηση της φωνολογίας, μορφολογίας, σύνταξης, πραγματολογίας και του λεξιλογίου της μητρικής γλώσσας στην προφορική της μορφή.

Για επισκόπηση της σχετικής βιβλιογραφίας, βλ. Σταυρακάκη (2019)

ΕΙΔΙΚΗ ΓΛΩΣΣΙΚΗ ΔΙΑΤΑΡΑΧΗ (ΕΓΔ)

- Ορίζεται στη βάση κριτηρίων **αποκλεισμού (αρνητικός ορισμός)** για αναφορά σε παιδιά με δυσκολίες στην κατάκτηση της μητρικής τους γλώσσας **εν απουσία**
- **αισθητηριακών περιορισμών**
- **γνωστικών περιορισμών (μη λεκτική νοημοσύνη > 85)**
- **ή άλλων περιορισμών (π.χ. νευρολογικών, κοινωνικοσυναισθηματικών)**
- **ελλειμμάτων αυτιστικού τύπου ή κινησιακών προβλημάτων**

(Bishop 1997, Leonard 1998/2014, Stark & Tallal 1981, Torrens, 2018).

ΕΙΔΙΚΗ ΓΛΩΣΣΙΚΗ ΔΙΑΤΑΡΑΧΗ: ΟΡΙΣΜΟΣ ΣΤΗ ΒΑΣΗ ΚΡΙΤΗΡΙΩΝ ΑΠΟΚΛΕΙΣΜΟΥ

ΚΡΙΤΗΡΙΑ ΑΠΟΚΛΕΙΣΜΟΥ

- Η συννοσηρότητα αποτελεί κριτήριο αποκλεισμού
- Αναζήτηση **αμιγώς** γλωσσικών ελλειμμάτων

ΓΙΑΤΙ *ΕΙΔΙΚΗ*;

- Η λέξη "ειδική" έχει ως σκοπό να δείξει ότι η ανεπάρκεια των παιδιών αυτών αφορά ειδικά στο γλωσσικό τομέα και εντάσσεται στο πλαίσιο μιας κατά τα άλλα φυσιολογικής ανάπτυξης (Bishop, 1997, Leonard, 1998).

ΚΡΙΤΙΚΗ

- Παιδιά που ενώ έχουν όλα τα γλωσσικά χαρακτηριστικά της ΕΓΔ δεν έχουν μεγάλη διαφορά μεταξύ της λεκτικής και μη λεκτικής ικανότητας. Αυτό ίσως να οφείλεται στο ότι :
 - Οι γλωσσικές δεξιότητες που είναι ελλειμματικές στην ΑΓΔ **ΔΕΝ** ταυτίζονται με τις δεξιότητες που μετρούν τα τεστ IQ
 - Διαφορετικές ψυχομετρικές δοκιμασίες μπορεί να δίνουν διαφορετικά αποτελέσματα

Για επισκόπηση της σχετικής βιβλιογραφίας,
βλ. Ράλλη & Παληκαρά (2017), Σταυρακάκη (2019)

ΔΙΑΓΝΩΣΤΙΚΟ
ΚΡΙΤΗΡΙΟ ΓΙΑ ΤΗΝ
ΕΓΔ

Διαφορά
Λεκτικής με
τη μη Λεκτική
Νοημοσύνη
υπέρ της
δεύτερης

ΑΛΛΟΙ ΟΡΟΙ ΓΙΑ ΤΗΝ **ΙΔΙΑ ΟΜΑΔΑ** **ΠΑΙΔΙΩΝ ΜΕ ΓΛΩΣΣΙΚΑ ΕΛΛΕΙΜΜΑΤΑ**

- *Αναπτυξιακή Δυσφασία ή Δυσφασία (Clahsen, 1991)*
- *Γενετική Δυσφασία (Gopnik (1990α, 1990β 1991)*
- *Για τον ελληνικό χώρο, βλέπε ορολογία στα πρακτικά συνεδρίων του συλλόγου λογοπεδικών <http://www.logopedists.gr/> (έκδοση του Πανελληνίου Συλλόγου Λογοπεδικών, 2000, 3^ο και 8^ο συνέδριο του συλλόγου αυτού)*

ΑΛΛΟΙ ΟΡΟΙ ΓΙΑ ΤΗΝ **ΙΔΙΑ ΟΜΑΔΑ** **ΠΑΙΔΙΩΝ ΜΕ ΓΛΩΣΣΙΚΑ ΕΛΛΕΙΜΜΑΤΑ**

- Δυσφασία
- Εξελικτική ή Αναπτυξιακή Δυσφασία
- Αναπτυξιακές διαταραχές γλώσσας/λόγου/ομιλίας
- Αναπτυξιακές διαταραχές λόγου και κίνησης
- Διαταραχή ομιλίας και κίνησης
- **Ειδική Γλωσσική Διαταραχή (επικράτησε για αρκετό καιρό)**
- Γλωσσική Διαταραχή
- **Αναπτυξιακή Γλωσσική Διαταραχή (ο πλέον πρόσφατος όρος)**

ΚΑΤΑΤΑΞΗ ΕΙΔΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΙΚΗΣ ΔΙΑΤΑΡΑΧΗΣ (ICD-10 ΚΑΙ DSM-IV)

- **ICD-10** (World Health Organization, 1990)

Ειδικές Αναπτυξιακές Διαταραχές της ομιλίας και της γλώσσας

- Ειδικές διαταραχές της άρθρωσης
- Διαταραχή στην έκφραση της γλώσσας
- Αντιληπτική διαταραχή της γλώσσας
- Επίκτητη Αφασία συνοδευόμενη από επιληψία (Σύνδρομο Landau-Kleffner)

- **DSM-IV-TR** (American Psychiatric Association, 2000)

- Διαταραχή Επικοινωνίας

Υποκατηγορίες:

Εκφραστική Γλωσσική Διαταραχή

Μικτή Διαταραχή της Κατανόησης και της Έκφρασης

DSM-V AMERICAN PSYCHIATRIC ASSOCIATION (2013)

- Πέμπτη αναθεωρημένη έκδοση του ταξινομητικού εγχειριδίου της Αμερικάνικης Ψυχιατρικής Εταιρείας (*DSM-V*, American Psychiatric Association, 2013). Αντί του όρου αυτού χρησιμοποιείται ο γενικός όρος **‘γλωσσική διαταραχή’** (ή ‘διαταραχή γλώσσας’) (language disorder), η οποία εντάσσεται στις *διαταραχές επικοινωνίας*.

- Έντονη **εφ' όλης της ύλης** συζήτηση για τις γλωσσικές διαταραχές και την Ειδική Γλωσσική Διαταραχή.
- Ebbels, S. (2014). Introducing the SLI debate. *International Journal of Language and Communication Disorders*, 49 (4), 377–380
- Bishop, D.V.M, Snowling, M.J., Thompson, P.A., Greenhalgh, T. & the CATALISE consortium (2016). CATALISE: A multinational and multidisciplinary Delphi consensus study. Identifying language impairments in children. *PLOS one*, 11 (7) DOI: 10.1371/journal.phone.0158753
- Bishop, D.V.M, Snowling, M.J., Thompson, P.A., Greenhalgh, T. & the CATALISE-2 consortium. (2017). Phase 2 of CATALISE: a multinational and multidisciplinary Delphi consensus study of problems with language development. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 58 (10), 1068- 1080, DOI:10.1111/jcpp.12721

Αντίδραση της επιστημονικής κοινότητας στον ορισμό του DSM-V

ΤΟ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑ ΤΗΣ ΣΥΖΗΤΗΣΗΣ ΑΥΤΗΣ ΗΤΑΝ Η ΣΥΝΑΙΝΕΣΗ ΤΩΝ
ΕΡΕΥΝΗΤΩΝ ΚΑΙ ΤΩΝ ΚΛΙΝΙΚΩΝ ΓΙΑ ΑΝΤΙΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΤΟΥ ΟΡΟΥ
‘ΕΙΔΙΚΗ ΓΛΩΣΣΙΚΗ ΔΙΑΤΑΡΑΧΗ’

ΜΕ ΤΟΝ ΟΡΟ

‘ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΗ ΓΛΩΣΣΙΚΗ ΔΙΑΤΑΡΑΧΗ’

- **ΕΙΔΙΚΗ ΓΛΩΣΣΙΚΗ ΔΙΑΤΑΡΑΧΗ**

ΔΙΑΣΤΑΣΗ μεταξύ λεκτικής και μη λεκτικής νοημοσύνης

ΑΠΟΚΛΕΙΣΜΟΣ άλλων νευροαναπτυξιακών διαταραχών (πχ. αυτισμός)

ΑΠΟΥΣΙΑ νευροβιολογικών (ή άλλων πχ. περιβαλλοντικών) παραγόντων κινδύνου για την εμφάνιση της διαταραχής

- **ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΗ ΓΛΩΣΣΙΚΗ ΔΙΑΤΑΡΑΧΗ**

- **ΔΕΝ** απαιτείται **ΔΙΑΣΤΑΣΗ** μεταξύ λεκτικής και μη λεκτικής νοημοσύνης

- **ΔΕΝ** αποκλείεται η **ΣΥΝΥΠΑΡΞΗ** της διαταραχής αυτής με άλλες νευροαναπτυξιακές

- Η **ΥΠΑΡΞΗ** νευροβιολογικών ή άλλων παραγόντων κινδύνου **ΔΕΝ** αποκλείει τη διάγνωση της διαταραχής

**ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΗ
ΓΛΩΣΣΙΚΗ
ΔΙΑΤΑΡΑΧΗ**

ΑΙΤΙΟΛΟΓΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ

ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΗ ΓΛΩΣΣΙΚΗ ΔΙΑΤΑΡΑΧΗ

- Ετερογενής διαταραχή με **γενετική** βάση

(συναίνεση της ερευνητικής κοινότητας)

Mountford, H.S., Braden, R., Newbury, D.F., & Morgan, A.T. (2022). The Genetic and Molecular Basis of Developmental Language Disorder: A Review. *Children*, 9(5):586.
<https://doi.org/10.3390/children9050586>

ΜΕΛΕΤΕΣ ΔΙΔΥΜΩΝ

- Οι Toblin & Buckwalter (1994) μελέτησαν τη συν-εκδήλωση της ΑΓΔ σε 82 ζεύγη μονοζυγωτικών και διζυγωτικών διδύμων.
- Σε κάθε ζεύγος υπήρχε ένα παιδί με ΑΓΔ. Η συν-εκδήλωση άγγιξε το ποσοστό 80% για τα μονοζυγωτικά δίδυμα και το 38% για τα διζυγωτικά.
- Η Bishop και οι συνεργάτες της (1995) εξέτασαν 63 μονοζυγωτικά δίδυμα και 27 διζυγωτικά του ίδιου φύλου, ηλικίας επτά ετών και πάνω και βρήκαν τα ακόλουθα ποσοστά συνεκδήλωσης: 82% για τα μονοζυγωτικά και 38% για τα ετεροζυγωτικά δίδυμα.

ΜΕΛΕΤΕΣ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΩΝ. Η ΚΕ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ

- Τρεις γενεές της οικογένειας ΚΕ:
- Από τα 29 μέλη της οικογένειας αυτής, περίπου τα μισά (14), παρουσίαζαν γλωσσικά προβλήματα τύπου ΕΓΔ και είχαν σημαντικά διαφορετική γλωσσική συμπεριφορά από τα μέλη που δεν παρουσίαζαν γλωσσικά προβλήματα.
- Γνωστικός και γλωσσικός φαινότυπος μελών της ΚΕ οικογένειας που δεν εντάσσεται στο προφίλ περιπτώσεων με ΕΓΔ (χαμηλή νοημοσύνη, αρθρωτικά προβλήματα)

(Gopnik, 1990α & 1990β, Gopnik και Crago, 1991)

Vargha-Khadem κά. 1995

ΓΟΝΙΔΙΑΚΗ ΒΑΣΗ ΤΗΣ ΑΓΔ

FOX P2 ΚΑΙ ΚΕ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ

- Οι Lai Fisher κά. (2000) και Lai Fisher κά. (2001) εντόπισαν πως ο φαινότυπος των γλωσσικά διαταραγμένων μελών της οικογένειας ΚΕ συνδέεται με μετάλλαξη που επηρεάζει ένα μικροσκοπικό τμήμα του DNA του γονιδίου *FOX P2* στο χρωμόσωμα 7q31

FOX P2 ΚΑΙ ΓΛΩΣΣΙΚΑ ΕΛΛΕΙΜΜΑΤΑ

- Δεν εντοπίζεται μετάλλαξη στο FOX P2 σε άλλα δείγματα πληθυσμού με ΕΓΔ

(Leonard, 2014)

ΓΟΝΙΔΙΑΚΗ ΒΑΣΗ ΤΗΣ ΑΓΔ

- Γονιδιακή βάση της διαταραχής αυτής: Γενετική διαταραχή ‘σύνθετης’ αιτιολογίας- ΔΕΝ οφείλεται σε μετάλλαξη ενός μόνο γονιδίου
- Εμπλοκή περισσότερων γονιδίων (δύο γενετικούς τόπους στο χρωμόσωμα 16q και 19q καθώς και έναν πιθανό τόπο στο χρωμόσωμα 10 (Monaco & SLI Consortium 2007, SLI Consortium 2002)).

Bishop κá. (1995), Toblin & Buckwalter (1994). (Monaco & SLI Consortium 2007, SLI Consortium 2002)

ΓΟΝΙΔΙΑΚΗ ΒΑΣΗ ΤΗΣ ΑΓΑ

Nudel R., Ceroni F., Simpson N., Newbury D.F. (2015) **The genetics of specific language impairment (SLI)**. In S Stavrakaki (Ed.), *Specific Language Impairment: Current Trends in Research* (pp.7-34). John Benjamins Publishing Company. Language Acquisition and Language Disorders Series. 2015. ISBN 9789027253217

**ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΗ
ΓΛΩΣΣΙΚΗ
ΔΙΑΤΑΡΑΧΗ**

ΚΛΙΝΙΚΑ ΣΥΜΠΤΩΜΑΤΑ

ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ – ΣΥΜΠΤΩΜΑΤΑ ΕΓΔ

- **Ελλείμματα στη φωνολογία** (π.χ. απλοποίηση συμφωνικών συμπλεγμάτων)
- **Ελλείμματα στη μορφολογία** (δυσκολίες στην κλιτική και παραγωγική μορφολογία)
- **Ελλείμματα στη σύνταξη** (έντονες δυσκολίες στη σύνθετη σύνταξη, σε δομές με μετακίνηση, πχ. αναφορικές προτάσεις)
- **Ελλείμματα στο λεξιλόγιο** (ρηματικό λεξιλόγιο, λεξιλόγιο αφηρημένων εννοιών)
- **Πραγματολογικά ελλείμματα** (δυσκολίες στην κατανόηση μεταφορικής και μη κυριολεκτικής γλώσσας)

(Leonard, 2014)

ΤΥΠΟΛΟΓΙΑ ΓΛΩΣΣΩΝ ΚΑΙ ΕΚΔΗΛΩΣΗ ΓΛΩΣΣΙΚΩΝ ΕΛΛΕΙΜΜΑΤΩΝ ΣΤΗΝ ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΗ ΓΛΩΣΣΙΚΗ ΔΙΑΤΑΡΑΧΗ

Χαρακτηριστικά *διαφοροποιημένα* ανάλογα με τη γλώσσα, κυρίως ως προς το βαθμό εκδήλωσης του φαινομένου.

Ηπιότερη εκδήλωση ελλειμμάτων σε γλώσσες με ‘πλούσια’ κλιτική μορφολογία (Ελληνική, Ιταλική) παρά στην Αγγλική, γλώσσα με ‘φτωχή’ κλιτική μορφολογία (για επισκόπηση της βιβλιογραφίας, βλέπε Leonard 1998/2014).

Leonard, L. (2022). Developmental Language Disorder and the role of language typology.

Enfance, 1, 25-39. <https://doi.org/10.3917/enf2.221.0025>

Γνωστικά και αντιληπτικά ελλείμματα στην ΑΓΔ

- Ελλείμματα λεκτικής βραχύχρονης και εργαζόμενης μνήμης
- Ελλείμματα στη διαδικαστική μνήμη
- Ελλείμματα ακουστικής επεξεργασίας

(Leonard, 2014)

Η ΑΓΔ

- Είναι μια **ετερογενής** διαταραχή όσον αφορά:
 - ✓ Την έκταση και ένταση των γλωσσικών ελλειμμάτων
 - ✓ Το εύρος των γλωσσικών υποσυστημάτων που εμπλέκονται (φωνολογία, μορφολογία, σύνταξη, σημασιολογία, πραγματολογία)
 - ✓ Το εύρος των γνωστικών υποσυστημάτων που παρουσιάζουν ευπάθεια
 - ✓ Επιλεκτικά ελλείμματα σε έναν μόνο τομέα είναι δυνατά

(Leonard, 2014)

ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΗ ΓΛΩΣΣΙΚΗ ΔΙΑΤΑΡΑΧΗ

ΜΕΛΕΤΕΣ ΜΕ ΣΥΓΚΡΙΤΙΚΗ ΓΛΩΣΣΙΚΗ ΟΠΤΙΚΗ.
ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ ΑΠΟ ΤΗ ΓΑΛΛΙΚΗ ΚΑΙ ΕΛΛΗΝΙΚΗ
ΓΛΩΣΣΑ

ΔΙΓΛΩΣΣΗ ΓΛΩΣΣΙΚΗ
ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΠΑΙΔΙΩΝ ΜΕ
ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΗ ΓΛΩΣΣΙΚΗ
ΔΙΑΤΑΡΑΧΗ:
Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΕΝΟΣ ΠΑΙΔΙΟΥ
ΦΥΣΙΚΟΥ ΟΜΙΛΗΤΗ ΤΗΣ
ΓΑΛΛΙΚΗΣ ΚΑΙ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ

STAVRAKAKI, S., CHRYSOMALLIS, M.A., & PETRAKI, E. (2011).
SUBJECT-VERB AGREEMENT, OBJECT CLITICS, AND WH-QUESTIONS
IN BILINGUAL FRENCH-GREEK SLI: THE CASE STUDY OF A FRENCH-
GREEK SPEAKING CHILD WITH SLI. *CLINICAL LINGUISTICS AND
PHONETICS*, 25(5): 339–367.

ΕΞΕΤΑΖΟΥΜΕ (ΜΕΤΑΞΥ ΑΛΛΩΝ)

- Τις κλιτικές αντωνυμίες σε θέση αντικειμένου, γραμματικό μόρφημα που έχει θεωρηθεί ‘κλινικός δείκτης’ για την ΑΓΔ στη Γαλλική (Paradis et al., 2005) ενώ για την Ελληνική οι μελέτες δείχνουν ετερογενή επίδοση (Stavrakaki & van der Lely, 2007, ανάμεσα σε άλλους)

ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ

- την πλένει (Ελληνικά)
- il la lave (Γαλλικά)

ΣΥΜΜΕΤΕΧΩΝ ΜΕΛΕΤΗΣ

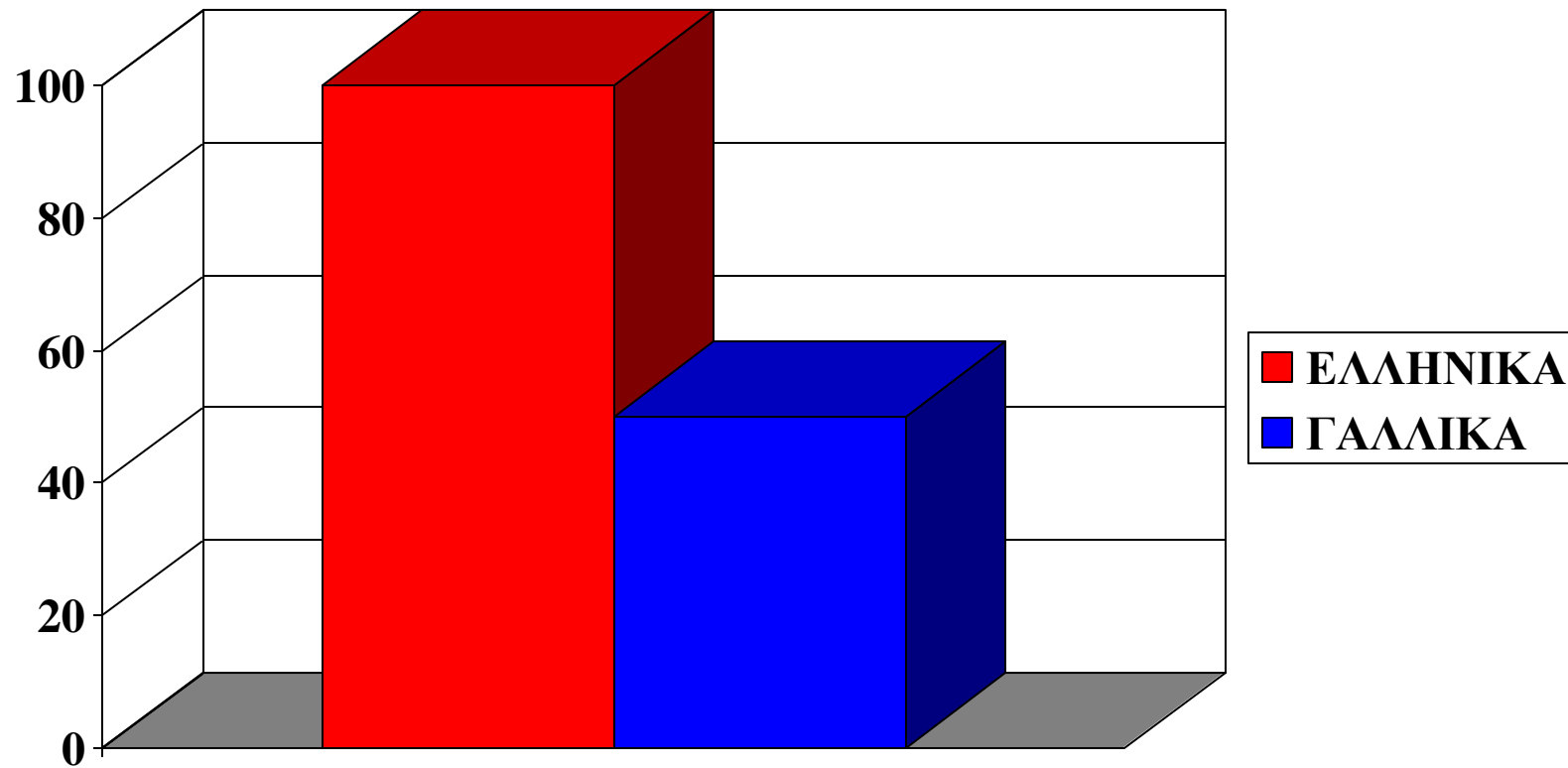
- Δίγλωσσο παιδί από τη γέννηση (μητέρα Γαλλίδα, πατέρας Έλληνας), 9 ετών κατά τη γλωσσική αξιολόγηση.
- Διάγνωση Ειδικής Γλωσσικής Διαταραχής (ΕΓΔ) και στις δύο γλώσσες: από ειδικούς σε νοσοκομείο στη Γαλλία αλλά και στην Ελλάδα από λογοπεδικό και ψυχολόγο.
- Φυσιολογική νοημοσύνη, προβλήματα λεκτικής μνήμης.
- Λογοθεραπεία από το 2001 στην ελληνική γλώσσα και για 2 χρόνια, όσο δηλαδή παρακολουθούσε ελληνικό παιδικό σταθμό.
- Γαλλικό δημοτικό σχολείο, λογοθεραπεία στα γαλλικά.
- Η Γαλλική ήταν η κυρίαρχη γλώσσα για το παιδί κατά την περίοδο της εξέτασης.

ΠΕΙΡΑΜΑΤΙΚΗ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ

Τι κάνει η γάτα στην κατσίκα; (Ελληνικά)
Que fait le chat à la chèvre ? (Γαλλικά)

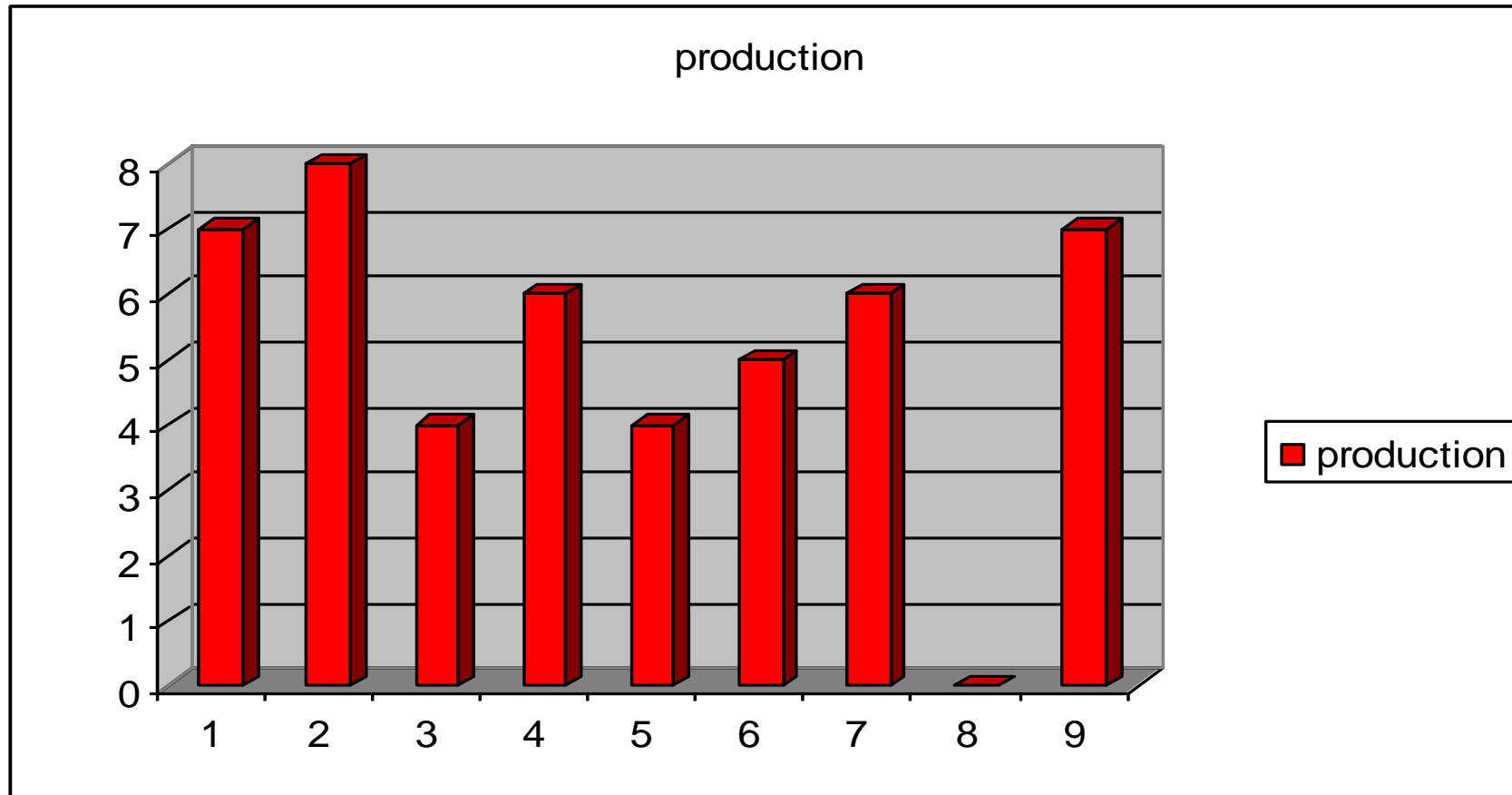
ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ

ΕΡΜΗΝΕΙΑ

- Στα αναμενόμενα πλαίσια για τη Γαλλική: οι κλιτικές αντωνυμίες είναι ισχυρός κλινικός δείκτης ΕΓΔ/ΑΓΔ
- Για την Ελληνική, η επίδοση του δίγλωσσου παιδιού είναι στα πλαίσια των επιδόσεων των παιδιών με ΕΓΔ/ΑΓΔ (από προβληματική ως φυσιολογική) ανάλογα με την ηλικία και τη σοβαρότητα της ΕΓΔ/ΑΓΔ (για επισκόπηση, Stavrakaki 2005)

ΕΤΕΡΟΓΕΝΕΙΑ ΣΤΗΝ ΑΓΔ: ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΚΛΙΤΙΚΩΝ

Stavrakaki & van der Lely (2009)

ΘΕΩΡΗΤΙΚΑ ΚΑΙ ΚΛΙΝΙΚΑ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

- Προβλέψιμη γλωσσική συμπεριφορά με βάση τον τύπο της γλώσσας (τα ειδικά χαρακτηριστικά της γλώσσας όπου εκδηλώνεται η διαταραχή) και τη σοβαρότητα ή τον τύπο της ΕΓΔ/ΑΓΔ
- Η διγλωσσία **δεν** εμπόδισε το παιδί της μελέτης από υψηλές επιδόσεις στην Ελληνική
- **Κλινικές συνέπειες**

ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΣΤΗΝ ΠΡΟ-ΡΗΜΑΤΙΚΗ ΘΕΣΗ ΤΗΣ ΚΛΙΤΙΚΗΣ ΑΝΤΩΝΥΜΙΑΣ

-----lave

il la lave

-----πλένει

την πλένει

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ Ι

Λεπτομερής ψυχολογική αξιολόγηση:

- Καλύτερη κατανόηση της διαδικασίας ανάπτυξης της γλώσσας
- **ΕΝΤΟΠΙΣΜΟΣ ΕΛΛΕΙΜΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΔΥΝΑΤΟΤΗΤΩΝ!**

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ ΙΙ

Λεπτομερής ψυχογλωσσολογική αξιολόγηση:

- Κλινική αξιοποίηση των ερευνητικών πορισμάτων
- **ΘΕΩΡΗΤΙΚΑ ΤΕΚΜΗΡΙΩΜΕΝΕΣ ΜΕΘΟΔΟΙ ΠΑΡΕΜΒΑΣΗΣ**

ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΗ ΓΛΩΣΣΙΚΗ ΔΙΑΤΑΡΑΧΗ

**ΘΕΩΡΗΤΙΚΑ ΤΕΚΜΗΡΙΩΜΕΝΕΣ ΜΕΘΟΔΟΙ
ΠΑΡΕΜΒΑΣΗΣ**

**ΜΕΤΑΓΛΩΣΣΙΚΕΣ - ΜΕΤΑΣΥΝΤΑΚΤΙΚΕΣ
ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΕΙΣ**

- **Μετα-συντακτική (ή γενικότερα μετα-γλωσσική) θεραπεία: αύξηση του συνειδητού ελέγχου κατά τη γλωσσική παραγωγή και κατανόηση**
- **Αξιοποίηση μηχανισμών της δηλωτικής μνήμης**

Μεταγλωσσικές, μετασυντακτικές μέθοδοι γλωσσικής παρέμβασης

- Archbald (2015). Theory motivated therapy studies of SLI. In S Stavrakaki (Ed.), *Specific Language Impairment* (pp.7-34). John Benjamins Publishing Company. Language Acquisition and Language Disorders Series. ISBN 9789027253217

ΜΕΤΑΓΛΩΣΣΙΚΕΣ, ΜΕΤΑΣΥΝΤΑΚΤΙΚΕΣ ΜΕΘΟΔΟΙ ΠΑΡΕΜΒΑΣΗΣ:

- Αποφυγή της παραδοσιακής γραμματικής και της ορολογίας και **χρήση εναλλακτικών μεθόδων για τη διδασκαλία της γραμματικής με σχήματα, χρώματα και βέλη.**
- Archbald (2015). Theory motivated therapy studies of SLI. In S. Stavrakaki (Ed.), *Specific Language Impairment* (pp.7-34). John Benjamins Publishing Company. Language Acquisition and Language Disorders Series. 2015. ISBN 9789027253217

Κωδικοποίηση χρωμάτων (θεραπευτική μέθοδος)

ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ

(παιδί)

ΑΡΘΡΟ

(ο,η,το)

ΡΗΜΑ

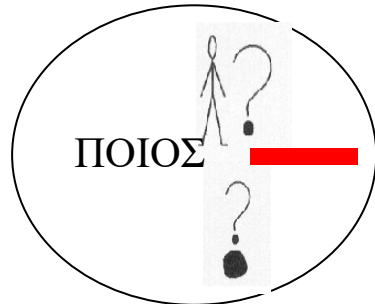
(παίζω)

ΕΠΙΘΕΤΟ

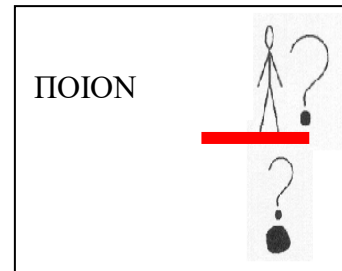
(καλός)

Κωδικοποίηση σχημάτων - σχήματα

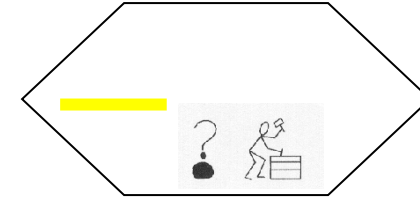
- Οι Φράσεις με διαφορετικά σχήματα και χρώματα
- Τα υποκείμενα και τα αντικείμενα παρουσιάζονται με διαφορετικό σχήμα

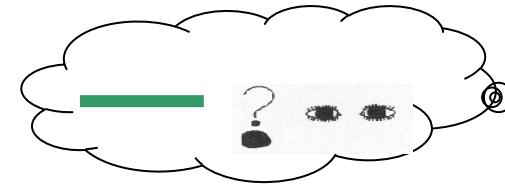
ΥΠΟΚΕΙΜΕΝΟ

ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟ

ΡΗΜΑΤΙΚΗ
ΦΡΑΣΗ

ΕΠΙΘΕΤΙΚΗ
ΦΡΑΣΗ

ΜΕΛΗΜΑ ΤΗΣ ΔΙΕΘΝΟΥΣ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑΣ

- Η ανάπτυξη μεθόδων παρέμβασης και η διάχυσή τους στην κοινότητα των κλινικών:
- Ανάπτυξη πρωτοκόλλων παρέμβασης διεθνών προδιαγραφών για αναφορά στους συμμετέχοντες, τη μέθοδο και τα αποτελέσματα της παρέμβασης, ώστε να είναι εφικτή η πρακτική αξιοποίηση της έρευνας στον τομέα των παρεμβάσεων.

Frizelle, P., McKean, C., Eadie, P., Ebbels, S., Fricke, S., Justice, L.M., Kunnari, S., Leitão, S., Morgan, A.T., Munro, N., Murphy, C.-A., Storkel, H.L. and Van Horne, A.O. (2022). Editorial Perspective: Maximising the benefits of intervention research for children and young people with developmental language disorder (DLD) – a call for international consensus on standards of reporting in intervention studies for children with and at risk for DLD.

Journal of Child Psychology and Psychiatry. <https://doi.org/10.1111/jcpp.13694>

ΠΡΟΣΘΕΤΗ ΜΕΛΕΤΗ

Βλάχος Φ. (Επιμ.) (2018). *Εγκέφαλος, μάθηση και ειδική αγωγή*. Αθήνα: Gutenberg.

Βογινδρούκας, Ι., Οκαλίδου, Α. & Σταυρακάκη, Σ. Επιμ. (2010). *Αναπτυξιακές γλωσσικές διαταραχές: Από την βασική έρευνα στην κλινική πράξη*. Θεσ/νίκη: Επίκεντρο.

Πανελλήνιος Σύλλογος Λογοπεδικών (2000). Πρακτικά του 8^{ου} Συνεδρίου του Πανελληνίου Συλλόγου Λογοπεδικών 'Ειδική Γλωσσική Διαταραχή-Εξελικτική Δυσφασία. Από την προσχολική στην εφηβική ηλικία'. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.

Ράλλη, Α. & Παλληκαρά, Ο. (Επιμ.) (2017). *Αναπτυξιακή Γλωσσική Διαταραχή στα παιδιά και τους εφήβους. Θέματα οριοθέτησης, αξιολόγησης και παρέμβασης*. Αθήνα: Gutenberg.

Σταυρακάκη, Σ. (2019). *Νευροαναπτυξιακές διαταραχές: Η περίπτωση της Αναπτυξιακής Γλωσσικής Διαταραχής*. Θεσ/νίκη: Επίκεντρο.

Σταυρακάκη, Σ. (Επιμ.) (2021). *Λόγος και νόηση στις διαταραχές παιδιών και ενηλίκων*. Αθήνα: Βήτα Ιατρικές.

ΠΡΟΣΘΕΤΗ ΜΕΛΕΤΗ

- Bishop, D. V., Snowling, M. J., Thompson, P. A., Greenhalgh, T., & Catalise Consortium. (2016). CATALISE: A multinational and multidisciplinary Delphi consensus study. Identifying language impairments in children. *PLOS one*, 11(7), e0158753.
- Bishop, D. V., Snowling, M. J., Thompson, P. A., Greenhalgh, T., Catalise-2 Consortium, Adams, C., ... & house, A. (2017). Phase 2 of CATALISE: A multinational and multidisciplinary Delphi consensus study of problems with language development: Terminology. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 58(10), 1068-1080.
- Ebbels, S. (2007). Teaching grammar to school-aged children with specific language impairment using shape coding. *Child Language Teaching and Therapy*, 23(1), 67-93.
- Ebbels, S. (2008). Improving grammatical skill in children with specific language impairment. *Understanding developmental language disorders: From theory to practice*, 149-174.
- Ebbels, S. (2014). Effectiveness of intervention for grammar in school-aged children with primary language impairments: A review of the evidence. *Child Language Teaching and Therapy*, 30(1), 7-40.
- Gopnik, M. (1990a) Feature-Blind Grammar and Developmental Dysphasia. *Nature*, 344, 115.
- Gopnik, M. (1990b) Feature Blindness: A case Study Language Acquisition, 1, 139-164.
- Gopnik, M. & M. Crago (1991). Familial Aggregation of the Developmental Language Disorders. *Cognition* 39, 1-50.
- Leonard, L. (1998/2014). *Children with Specific Language Impairment*. Cambridge, Mass: The MIT Press.
- Leonard, L. (2022). Developmental Language Disorder and the role of language typology. *Enfance*, 1, 25-39. <https://doi.org/10.3917/enf2.221.0025>
- Paul, R. (2020). Language disorders. *Handbook of Clinical Neurology*.174, 2020, 21-35.
- Sansavini A, Favilla ME, Guasti MT, Marini A, Millepiedi S, Di Martino MV, Vecchi S, Battajon N, Bertolo L, Capirci O, Carretti B, Colatei MP, Frioni C, Marotta L, Massa S, Michelazzo L, Pecini C, Piazzalunga S, Pieretti M, Rinaldi P, Salvadorini R, Termine C, Zuccarini M, D'Amico S, De Cagno AG, Levorato MC, Rossetto T, Lorusso ML. (2021) Developmental Language Disorder: Early Predictors, Age for the Diagnosis, and Diagnostic Tools. A Scoping Review. *Brain Sciences*. 11(5):654. <https://doi.org/10.3390/brainsci11050654>
- Stavrakaki, S., Chrysomallis, M.A., & Petraki, E. (2011). Subject-verb agreement, object clitics, and wh-questions in bilingual French-Greek SLI: The case study of a French-Greek speaking child with SLI. *Clinical Linguistics and Phonetics*, 25(5): 339–367.
- Stavrakaki, S. & van der Lely, H. (2010). Production and comprehension of pronouns by Greek children with Specific Language Impairment. *British Journal of Developmental Psychology*, 28: 189–216.
- Talli, I., & Stavrakaki, S. (2020). Short-term memory, working memory and linguistic abilities in bilingual children with Developmental Language Disorder. *First Language*, 40(4), 437-460.